

Steve Ellner: AMLO:s tid har kommit

[Ur Jacobin Magazine, 5 juli 2018. Ursprungligen publicerad av North American Congress on Latin America. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

AMLO-anhängare på Atzekastadion i Mexico City, Mexiko, den 27 juni 2018. Manuel Velasquez / Getty Images.

Andrés Manuel López Obradors massiva seger i de allmänna valen i Mexiko den 1 juli kom inte som någon överraskning, men den absoluta majoritet som hans parti Movimiento Regeneración Nacional (MORENA) och dess allierade erövrade i kongressvalen var knappast någon självklarhet. I en jordskredsseger fick López Obrador, känd som AMLO, 53% av rösterna. AMLO:s seger står i motsats till hans försök under presidentvalen 2006 och 2012, då hans motståndare nätt och jämnt skrapade ihop tveksamma segrar över honom.

Bakom AMLO med bara 23 respektive 16% av rösterna kom Ricardo Anaya och José Antonio Meade. Anaya ställde upp för en koalition under ledning av Partido Acción Nacional (PAN), och Meade kommer från Partido Revolucionario Institucional (PRI), som fram till 2000 ledde Mexiko under 71 år i ett nästan enpartisystem, och återigen under den nuvarande presidenten Enrique Peña Nieto (2012–18).

Strax efter midnatt den 2 juli höll AMLO ett segertal som klargjorde att hans främsta prioritering skulle vara landets fattiga: ”Till nytta för alla kommer de fattiga först”, förkunnade han. Samtidigt lät han förstå att hans regering skulle undvika sammandrabbningar med den ekonomiska och möjligen även den politiska eliten. Utifrån dessa tankar konstaterade han medias ”professionalism” under 2018 års valkampanj, i motsats till dess ”spridande av ett smutsigt krig” under de två föregående valen. På liknande sätt tackade han Peña Nieto för hans demokratiska uppträdande under

valperioden, till skillnad mot de andra kampanjer som AMLO hade ställt upp i.

AMLO:s vänliga ord till sina motståndare den 2 juli kan tolkas på två sätt. Å ena sidan återspeglar de hans mer återhållsamma tonfall, som han i synnerhet uppvisade under kampanjens två sista månader. Å andra sidan kan de återspegla det faktum att elitgrupperna gjorde mindre motstånd mot hans kandidatur den här gången just på grund av att de upplever honom som ett mindre hot mot deras intressen.

Söndagens resultat återspeglar också det tilltagande missnöjet under Peña Nieto och mot Mexikos politiska status quo, som representerats av både PRI och PAN. Diverse skandaler har avslöjat Peña Nietos omoraliska uppträdande och bristande ledarskap, alltmedan landet har upplevt ett ökande våld och en svag ekonomi. Mordfrekvensen har nästan fördubblats mellan januari 2015 och mars 2018 samtidigt som den mexikanska peson har minskat kraftigt i värde. Under tiden fortsätter de ekonomiska återverkningarna av NAFTA (Nordamerikanska frihandelsavtalet) att ansätta Mexiko mer än två årtionden efter att det infördes, och begränsar möjligheterna till inhemskt arbete och gör att landet mer litar till import av varor än att producera dem själv – med majs som det mest symboliska exemplet.

Resultaten från kongressvalen är speciellt viktiga för att förutspå AMLO:s regeringsstrategi framöver. Många inom eliten har fruktat att AMLO som president skulle genomdriva revolutionära förändringar uppifrån. Under kampanjen försökte AMLO minska denna oro genom att lova att skaffa godkännande från den lagstiftande majoriteten för alla viktiga beslut, samtidigt som han uteslöt att härska med påbud. Efter att två försök att bli president hade omintetgjorts, och med tanke på att hans parti är så ungt, föreföll det osannolikt att MORENA skulle kunna ta kontroll över kongressens båda kamrar.

Under kampanjens sista månader pekade svallvågen av stöd för AMLO:s kandidatur på att MORENA hade en verklig chans att få majoritet i kongressen. Reaktionen från kapitalet var panikartad och förutsägbar. I maj rasade börsindex i Mexiko med 7,6%, den största månatliga minskningen på nästan ett decennium. Som Jorge Mariscal från det Schweizbaserade UBS Wealth Management förklarade för NBD, ”förväntades det att han skulle vinna, men att han skulle hållas tillbaka av andra partier i kongressen”.

Utan tvivel var det med denna oro i åtanke som AMLO den 5 juni träffade ledande företagspersoner bakom slutna dörrar i ett försök att ”lugna ner saker och ting”. Bland de närvarande fanns miljardären Germán Larrea, VD i Mexikos största gruvföretag Grupo Mexico, som hade uppmanat sina anställda att rösta mot den ”populistiska” kandidaten, och påstod att om han vann så skulle deras arbeten hotas. En facklig talesman för de berömda gruvarbetarna i Cananea i norra Mexiko angrep Larrea för dennes ”hotfulla hållning” och krävde att valkommissionen skulle utreda hotelserna, ett brott mot Mexikos konstitution. AMLO beskrev mötet som ”konstruktivt”. Den större grupp av ledande kapitalister i Mexiko som ifrågasätter AMLO:s demokratiska vitsord innefattar Carlos Slim, världens sjunde rikaste person, som inte deltog på mötet.

Under kampanjen utsåg AMLO en del figurer från utanför MORENA:s huvudkader som ledande rådgivare på vissa speciella politiska områden, som del av ett försök att vinna över eller neutralisera medlemmar från företagarsamfundet, åtminstone för tillfället. Det verkar ha lyckats. I ett försök att slå fast vaga delar av AMLO:s program, i synnerhet på den ekonomiska politikens område, formulerade dessa talespersoner ståndpunkter som var mer återhållsamma än de som AMLO tidigare hade omfattat.

En viktig rådgivare och samordnare av AMLO:s regeringsprogram var jordbruksmagnaten Alfonso Romo, som nu är kandidat att bli presidentens kabinettschef. Romo hade tidigare band till Opus Dei och stödde PRI:s och PAN:s regeringar. Romo försäkrade att AMLO var mottaglig för de kritiska ståndpunkterna bland rådgivarna från utanför MORENA, och tillade: ”Vi förändras allihop, och lär

oss.” Romo hänvisade speciellt till två omdiskuterade frågor: AMLO:s tidigare löften att upphäva privatiseringen av oljeindustrin och stoppa bygget av flygplatsen i Mexico City för 13 miljarder dollar, som han ansåg vara ett slöseri med resurser.

Men rådgivare som Romo lämnade möjligheten öppen att AMLO som president skulle bygga vidare på Peña Nietos båda initiativ istället för att upphäva dem. I båda fallen skulle administrationen noga undersöka de befintliga kontrakten för att rensa ut korruption. Men, som Romo sa: ”Om de inte är fläckade av korruption så kommer budgivningsprocessen att fortsätta.” Som svar på detta påpekade den berömda vänsterskribenten och passionerade MORENA-medlemmen Paco Ignacio Taibo II att Romos ståndpunkt stod i motsättning till partiets åsikt om privatiseringar, och frågade: ”I vems namn talar Romo?”

På samma sätt utsåg AMLO Alfonso Durazo, som tidigare har arbetat för både PRI- och PAN-regeringar, att leda området rörande medborgarnas säkerhet. Under sin kampanj föreslog AMLO att laglösa personer skulle få amnesti om de lovade att undvika kriminell verksamhet i framtiden. Durazo backade snabbt från AMLO:s uttalanden och uteslöt generell amnesti för våldsbrott, och försäkrade allmänheten att viktiga beslut bara skulle tas efter kongressens godkännande och en nationell debatt. Han pekade också på att en AMLO-regering skulle hålla Mexikos internationella förpliktelser angående brott som kidnappning. Slutligen lovade Durazo att alla åtgärder utefter dessa linjer skulle inbegripa konsultationer med anhöriga till offren för drogvåldet. Durazos kvalifikationer kan komma i motsättning till alternativa ansträngningar att minska brottsligheten och våldet – AMLO uttryckte nyligen stöd till en katolsk biskops initiativ att förhandla med drogledare i Guerrero för att minska våldet.

AMLO:s förslag om amnesti var ett logiskt svar på de misslyckade militära ansträngningarna att bekämpa det våld som hör ihop med droghandeln i Mexiko. Felipe Calderóns regering (2006-2012) inledde landets krig mot drogerna 2006, och fick från 2008 hjälp av amerikansk finansiering som en del av ett program vid namn Méridainitiativet. Mérida ökade de mexikanska väpnade styrkornas och polisens finansiering och utrustning och innebar att den mexikanska militären drogs in i de dagliga polisoperationerna. Det ledde till fler brott mot de mänskliga rättigheterna och ett ökat våld, både av de militära styrkorna och drogkartellerna, när deras medlemmar splittrades, kämpade om makten och utvidgade sina inkomstflöden. AMLO har förespråkat en omorientering av regeringens ansträngningar för att mer rikta in sig på inhemsk brottslighet och mindre på den internationella droghandeln. Hans centrala argument är att tillståndet av faktiskt inbördeskrig i olika regioner rättfärdigar en drastisk förändring av strategin.

Utrikespolitiken är det område där en brytning med det förflutna verkar allra säkrast. AMLO:s framtida utrikesminister, Héctor Vasconcelos (son till José Vasconcelos, en av den mexikanska revolutionens symboliska figurer) har lovat att försvara ”den mexikanska utrikespolitikens historiska principer”, vilket innebär att det kommer att bibehålla normala relationer med länder som Washington försöker isolera. Under de två senaste decennierna har den mexikanska regeringen övergivit denna politik, först vad gäller Kuba och på senare tid Venezuela. Vasconcelos förslår också att Mexiko omprövar mexikanska soldaters deltagande i FN-stödda fredsuppdrag, en verksamhet som Peña Nieto enligt den politiske forskaren Rafael de la Garza Talavera utvidgade för att ”stärka sin framtoning som vinnare bland sina landsmän och den internationella allmänna opinionen”.

Trots att Vasconcelos har lovat att inte kritisera Venezuelas ”inre angelägenheter”, har AMLO icke desto mindre krävt att oppositionsledaren Leopoldo López ska befrias. Ändå har AMLO:s utrikespolitik oroat etablissemangen i Washington och dess allierade. Kolumnisten Andrés Oppenheimer i *Miami Herald* har uttryckt oro över att AMLO:s utrikespolitik kommer att innebära ett bakslag för demokratin i Venezuela när Limagruppen, som fungerar som forum för att fördöma den venezuelanska regeringen, möjligen kommer att förlora ”en av sina största och mest aktiva medlemmar”.

Under presidentvalskampanjen 2018 mildrade AMLO sin kritik av NAFTA. I juni anslöt sig AMLO till Anayas, Meades och Peña Nietos ogillande av Trumps hot att förhandla separata avtal med Kanada och Mexiko och de tullar som Washington lade på importen av stål och aluminium. Ändå är han fortfarande kritisk till NAFTA. AMLO har sagt att han hellre lämnar NAFTA som det ser ut nu än accepterar ett sämre avtal, men hursomhelst vidhåller han tanken att regeringen ska stimulera den nationella produktionen för att minska sitt beroende av amerikanska varor. Hans regering kommer att ta med frågorna om invandring och bygget av gränsmuren i NAFTA-förhandlingarna.

En del mexikanska vänsteranhängare har kritiserat AMLO, MORENA och dess föregångare för att de vattnar ur eller överger tidigare vänsteruppfattningar. Yttersta vänstern, som det trotskistiska partiet Izquierda Revolucionaria (IR), har kritiserat MORENA för dess allianser med mindre stridbara organisationer och individer ”som underordnar samtliga partiets aktioner under valkampanjerna”. Ändå uppmanar IR sina medlemmar att arbeta i MORENA och ge AMLO kritiskt stöd.

Trots en del reservationer stöder de flesta av de medlemmar i MORENA som ser sig själva som vänster AMLO, vilket jag skrev om i NACLA:s sommarnummer i år. Som Jorge Veraza, en framstående mexikansk marxistisk forskare, sa till mig, ”upplever medlemmarna i MORENA:s vänster i allmänhet att López Obradors tid att regera har kommit. De hyllar hans mod att avvisa PRI:s och PAN:s försök att skapa ’nationellt samförstånd’ som täckmantel för att driva en nyliberal agenda”.

De konservativas överlägsenhet över hela jorden och de bakslag som har drabbat Rosa vågens regeringar i regionen har utan tvivel påverkat AMLO att tona ner sin retorik och ändra sina åsikter för att bli en gångbar kandidat i Mexiko. Det är just av denna orsak som det inte går att underskatta betydelsen av AMLO:s seger, eftersom den står i så skarp motsättning till valtrender på andra ställen. Även om det är osannolikt att AMLO kommer att upphäva de nyliberala reformerna som fick sin höjdpunkt under Peña Nietos regering, så pekar hans förslag mot möjliga långtgående förändringar.

Ett upphävande av de kontrakt med multinationella oljebolag (eller byggföretag som arbetar på Mexico Citys flygplats) som bryter mot landets lagstiftning och intressen, eller innehåller delar av bedrägeri, kolliderar till exempel med det som nyliberala försvarare anser vara det privata kapitalets heliga rättigheter. Dessutom är AMLO:s vägran att stöda de internationella fördömandena av Venezuela och Kuba ett stort steg mot att misskreditera de interventioner som Trumps administration verkar för. AMLO:s förslag om amnesti och stöd för att dra ner på eller avskaffa Mérida-initiativet utgör också ett hävdande av landets suveränitet som fjärmar Mexiko från kolossen i norr.

Medan en del vänsteranhängare på ett nedsättande sätt betecknar AMLO som ”socialdemokrat” eller ”center-vänster”, så anser de på andra sidan av det politiska spektrumet att hans program är föråldrat. Den tidigare vänsteranhängaren Jorge Castañeda, som samordnade presidentkandidaten Ricardo Anayas kampanj, har kritiserat AMLO eftersom ”López Obrador tror på en förlegad nationalism, förlegad etatism, ålderdomlig protektionism och ålderdomliga understöd på alla områden”. Men sammanhanget är allt. Sedan högerdiktaturena föll i Sydamerika på 1980-talet har ingen speciell ekonomisk modell visat sig vara framgångsrik i regionen. I en värld som domineras av nyliberaler och högerfolk ger valet av AMLO hopp och möjligheter för progressiva i Mexiko och på andra ställen.

Samtidigt finns det gränser för AMLO:s ansträngningar att övertyga den mäktiga eliten att han inte utgör något hot mot systemet. Som vi har sett i Brasilien och andra av Rosa vågens regeringar, kommer många av de som försvarar den etablerade samhällsordningen att gynna en destabilisering och regimförändringar så fort vänsterregeringen ställs inför allvarliga ekonomiska svårigheter och det politiska stödet minskar. Det enda effektiva svaret är en mobilisering av de folkliga sektorerna, något som en regering som bryter löften om folkliga och nationalistiska reformer och förändring inte kan räkna med.

Den majoritet som AMLO och MORENA fick den 1 juli kommer att underlätta aktioner för välbehövliga förändringar i Mexiko. Men de etablissemangsvänliga diskussionerna poängterar att Mexikos federala system kräver en majoritet på statlig nivå – som koalitionen MORENA saknar – för att kunna genomföra en långtgående lagstiftning. Att kontrollera kongressen kommer förvisso att hjälpa till, men kan inte garantera att AMLO kan uppfylla de förväntningar han har byggt upp för de mexikaner som satte sin tilltro till honom den 1 juli.